

ԵՄԱՂԻԿ ԿՐ ՏՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹ ԴԱՐԱԹ օրերը և տարին 50 թիւ:

Բաժանորդագին ԿԱՆՈՒԿ՝ Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դրշ, Ռուսիոյ համար 5 ռուբլի, ուրիշ երկիրներու համար 12 ֆր — Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն եւս կ'ընդունուի:

Գաւառներէն դրամի տեղ Օսմանեան նաւակադրոշմ՝ եւս կ'ընդունուի:

Միայն երեք թիւ ապառիկ կը զրկուի. այնուհետեւ բաժանորդագին չը վճարողը կը դադրէ թերթ ընդունելէ:

Մանուցման տողը 2 զուրուշ:

ԾԱՂԻԿ

Լ Ր Ա Պ Ի Ր

ԵՄԱՂԻԿԻ ՎԵՐԱԵՐԵՎԱԼ ամէն գործի համար դիմել
Առ ՏԵՐԵՔԻՆ-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՅ
ՅՈՒՆԱՆ Գ. ՓԱՆԱԳԱՇԵԱՆ
Պոլիս, Պաշէ-Կապու, Թաշ Խան, քիւ 50
در علیّه ده بنجه قوشنده طاش خاندّه ه نومروده
«زاغيك» غزته سی مدیری پالاقاشیان حوونان
S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN
Directeur du journal arménien « Dzaghik »,
Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50
CONSTANTINOPLE

40 Փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 Փարա

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Գ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 3

ՇԱԲԱԹ

27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1893

ՕՐԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Բաւական տարիներէ ի վեր գաւառացի Հայ երիտասարդութիւնը մեծ փափաք մ'ունի տեսնելու աժանագին հայ օրաթերթ մը, որ լինէր անկողմնակալ և խօսէր ժողովրդեան օգտակար ու լուրջ նիւթերու վրայ պարզագոյն լեզուաւ. այդպիսի թերթ մը, այդ երկու հանգամանօք հպիլի լինելով ամէն մտքի և ամէն քսակի, ընթերցասիրութիւնը հեշտիւ պիտի տարածէր մեր քաղաքացի մէջ. փորձերը ցուցուցին որ, կարելի է ի մեզ լաւագոյն կերպով ապրեցնել աժանագին օրաթերթ մը. բայց ինչ որ անկարելի եղած էր, այն է թէ, չենք կրցած ունենալ օրաթերթ մը, որ լինի անկեղծ, համեստ և անկողմնակալ. Այս տխուր երեւոյթին պատճառն այն է բնականաբար որ այդ տեսակ թերթ մը խմբագրելու կարող ու յարմար մարդիկ չունինք: Բայց միթէ բոլորովին կը պակասին ի մեզ լաւ ու լուրջ խմբագիրներ լինելու յարմար մարդիկ, անշուշտ ոչ. Որոնք որ 15—20 տարիներէ ի վեր հրատարակութեանց հետեւած են, հարկաւ տեսած են այնքան լուրջ և այնքան համեստաբարոյ գրողներ, որք միշտ անկիւնէ մը խօսած են՝ առանց իրենց գործն ընելու զայն. բայց մեր օրաթերթերու նոյն իսկ ամենէն անկողմնակալը չէ ուղած քաջալերել այսպիսիներն, և չէ ուղած որ հասարակութիւնը այդ մարդիկը լաւ ճանչնայ. ասիկա թերթին խմբագրաց անձնական հաշիւներուն ու փառասիրութեանը հակառակ կուգար: Այսպէս, մեր լրագրութիւնը մենաշնորհ եղաւ միշտ կարգ մը զերար գովող և թերթեւարար երիտասարդաց, որոյմէ շատեր իրենք զիրենք նկատելով հայ Հիւկոններ և հայ Միւսէներ, երբ քննադատուեցան իրենց լպիրջ հրատարակութեանց և ծայրէ ի ծայր անբարոյ յականութիւն բուրդ վիպակներու համար, սկսան ըսել թէ իրենց գրածներուն միտքը շատ բարձր էր, թէ ինչպէս Միւսէն ու Հիւկոն ամէն մտքի հըպիլի չէ, նոյնպէս ալ զիրենք քիչերը կարող են հասկնալ. Եւ ինչպէս Հիւկոն նշանաւոր եղած է իւր թշուառներով, Միւսէն իւր խոստովանանքով, ասոնք

ալ ուղիցին նշանաւոր ըլլաւ Թաշեարք. մէն ցես, Թաշեարքմէն դուս, Կեդրոնականի սրահը, Պարոյին աղջիկը, Զարթօնք, Սիրոյ նայումքը, Լեւոն՝ մամայիդ բարեւ ըրէ եւ այսպէս չգիտեմ տակաւին ի՞նչքան լըրճուկ վէպերով ու գրուածքներով, զորս մի առ մի յիշել աստանօք աւելորդ է ու գեղար: Ասոնք իրենց գրածներէն դատելով, կարելի է նմանցնել գիտելութեւ, որք իրենց ըրածն չեն գիտեր և միևնոյն ժամանակ կը կարծեն թէ շատ լաւ խօսեցան և շատ լաւ ըրին:

Երբ Արեւելք երեւցաւ, սկսաւ գաւառացին յարիւ անոր, ըսելով՝ ահա ասիկ նոր թերթ մը որ Պօլսոյ երիտասարդութեան ընտրեալ մասին ներկայացուցին է, և որ շատ օգտակար պիտի լինի բանաւոր ուղղութեամբ մը և նոր առաւելութիւններով երեւելով մեզ. բայց ի՞նչ մեծ վիհ հին ալեւոր Մասիսին եւ նոր Արեւելին մէջ. մին էր բրդեայ ձեռագործ պլոտիկ գորգ մը, որ մեզ տաք կը պահէր. իսկ միւսն, խոտէ մեծ բրդոց մը, որ թէ՛ գոյնը եւ թէ՛ խաւը շուտ մը տուաւ: Արեւելք հին Մասիսի թերթութիւնները ժառանգեց, իսկ անոր առաւելութեանց բնաւ չը մօտեցաւ. Շատ երկար չը տեսնեց և գաւառացին շուտ հասկցաւ Արեւելի ձգտումը. Բայց շատեր՝ առ ի չգոյն լաւագուցին՝ կը շարունակէին դեռ ևս կարգաւ զայն մինչեւ որ երեւցաւ ուրիշ օրաթերթ մը որ իւր աժանութեան պատճառաւ բաւական ընթերցող ունեցաւ, և ջանաց լրագրական հրատարակին վրայ դիրք մը բռնել՝ խմբագրականներով կարեւոր խնդիրներ յուզելով. բայց զարմանալի է որ այդ թերթն ալ մեր յոյսերը չիրականացուց, և չունեցաւ յատուկ եւ որոշ գոյն, զի մինչ մէկ կողմէն կը դէր կարեւոր խնդրոց վրայ, միւս կողմէն լպիրջ ու աղտոտ գրութիւններով ժողովրդեան բարուց մէջ թոյներ նետելու կը ջանար: Տարօրինակ հակապատկեր, Հիւսիկ գաւառացին ալ ձանձրացած, կը հարցնէ թէ ո՞ր պիտի յանդին այս յուսաբութիւնները, և ե՞րբ պիտի ունենանք մոտաւորապէս հայ օրաթերթ մը. չը գիտենք ի՞նչ պատասխանելու է:

17 Փետրվ. 1893
Կիրաւոն

Շատ ուղիղ են գաւառացի յարգոյ յօդուածագրին գիտողութիւնները, և մեք շատ ուրախ եմք՝ տեսնելով որ ընթերցող հասարակութեան մաս մը, ինչպէս ի Պօլիս՝ նոյնպէս և ի գաւառս, սկսած է հասկնալ այլ եւս մեր արդի լրագրութեան վնասակարութիւնն:

Միայն արդար է խոստովանիլ որ Արեւելք ժամանակէ մը ի վեր սկսած է ունենալ շատ մը խնդրոց մէջ՝ շատ աւելի բանաւոր ուղղութիւն և շատ աւելի օգտակար ու շահագրգիռ պարունակութիւն քան թէ իրմէ ետքն երեւան եկող օրաթերթը, որ պարտ էր գերազանցել իւր նախորդը, մինչդեռ ընդհակառակը շատ ետ մնացած է տակէ, և՛ աւելի գէշը՝ ստանձնած է տոհմային բարուց մէջ թերթեւութիւն մշտնջենլու և զայնս ապականելու գերն:

Ասոնք որ գեղահ են արդի լրագրութեան և անոնց ընթերցումը վնասակար կը համարին, — եւ շատ իրաւունք ունին վնասակար համարելու, — խղճի պարտք ունին այդպիսի թերթերէ զգուշացնելու ընթերցողաց միամիտ և թերուս դասը. երբ այսպէս լրագրութեան լրջութիւն և ուղղամտութիւն պահանջող ընթերցողաց թիւը կ'ստուարանայ, այն ժամանակ արդի լրագրութեան ալ իւր գոյութիւնը պահպանելու համար՝ կ'ստիպուի բարեփոխել իւր ընթացքն:

Լաւ թերթեր երեւան գալը կամ ո'չ, կախումն ունի ընթերցող հասարակութեան հասկացողութեան, տրամագրութեան և կամքէն:

ԳԱԽԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՔԵՍԵՐԵԿ ԳԻՒԳԻ ՈՒՍՈՒՄՆ. Ընկերութեան վարժարանի մասին, մեր Ամերիկայի բաժանորդներէն Տ. Յակոբեան Նիկողայոս Էֆէնտիի փետր. 5 ամսաթուով մեզ գրած երկայն մէկ նամակէն կը քաղեմք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

«Այս գիւղ կրթական գործին մէջ չուղելով ետ մնալ քաղաքներէն, հրաժարեցաւ գիւղային գրութեամբ գլորոց պահելէ, և 1888ին Ուսումնասիրաց անուամբ

Հոգաբարձու — Ընկերութիւն մը կազմեց(1), նպատակ ունենալով կրթութեան արդի պահանջմանց համեմատ դպրոց բանալ և բարձր դաստիարակութիւն տալ: Եւ արդարեւ նոյն տարին դպրոցը բանալով, Արաբկիրէն յատկապէս հրաւիրեցին ուսուցիչ Պ. Համբարձում Երամեանը, տալով նմա օգնական Բալուի Մաւծաւ գիւղէն Պ. Մարտիրոս անուն երիտասարդը որ իւր ուսումը առած էր ի Կ. Պոլսոյ Պ. Երամեան ուսեալ, բանիբուն և ուշիմ անձնաւորութիւն մը լինելով, յաջողեցաւ բարեկարգել դպրոցն և աշակերտաց ընթացքը, քաղցրութեամբ սիրաշահելով զանոնք և ներշնչելով անոնց ազնուութեան օգի, մինչդեռ իրմէ առաջ պաշտօնավարողը մեծ քաջութիւն կը համարէին անդթութեամբ վարուիլ աշակերտաց հետ և ահաբեկել զանոնք: Ընկերութեան Պատ. անդամը Հ. յուսահատելով բնաւ գիւղացւոց անտարբերութենէն և անոյ զղակի յարուցած արգելքներէն, աւելի եռանդեամբ յառաջ տարին իրենց դործը: Գրամբերը կը հայթայթուէր բաժանորդագրութեամբ, նուէրներով, և եկեղեցւոյ մէջ շրջող պնակներով: Ժողովուրդը իւր զաւակաց զարգանալը տեսնելով, սկսաւ մեծ համակրութիւն և սէր ունենալ դէպի դպրոցը և դէպի ուսուցիչը: Մայիս ամսոյ մէջ ընդհանուր քննութիւն մը ևս տեղի ունեցաւ, ի ներկայութեան բազմաթիւ հանդիսականաց, քաղաքի Կեդր. վարժ. ուսուցչաց, հոգաբարձուաց և առաջնորդ. Ղեւոնդ եպոս. Շիշմանեանի, որոնք ամէնքն ալ դո՛ւ ամացին աշակերտաց պատասխաններէն և Երամեանի մէկ տարւոյ շրջանի մէջ յառաջ բերած արդիւնքէն: Այսպէս շարունակուեցաւ երկրորդ տարին ևս: Բայց ցաւալին այն է որ այնուհետեւ սկսան խոչնդոտներ երեւան գալ: Պ. Երամեան լաւ արմոնիկ կը զարնէր, և երբ գիւղին իշխան արաներն ինձոյր կ'ունենային, դասատուն կը կանչէին որ արմոնիք զարնէ: Երամեան շատ անգամ չերթալուն պատճառաւ ատեկի եղաւ: Միւս կողմանէ, իւր օգնականն՝ Յարութիւն Խարակէվուրեան՝ որ դեռ շատ աշակերտելու պէտք ունի, իւր տղիտութիւնը պարտկելու համար հակառակութիւն կը յարուցանէր. առ այս Երամեան յաճախ կը գանգատէր Հոգաբարձութեան, բայց որովհետեւ գիւղին մեծերէն բարեկամներ ունէր Խարակէվուրեան, քիչ մը դժուար էր զինքը դպրոցէն դուրս հանել: Երամեան վերջ ի վերջոյ այլ եւս չկրնալով համբերել, հրաժարիլ պարտաւորեցաւ երկու տարւոյ և մի քանի ամսոյ պաշտօնավարութենէ ետք: Դպրոցը դրեթէ գոյուելու աստիճանին հասաւ: Թէեւ անկէ ետք հետզհետէ դասատուներ

(1) Թէեւ յառաջագոյն ևս մի քանի անգամներ նոյն նպատակաւ ընկերութիւններ կազմուած էին: Սակայն ամէնքն ալ ապարգիւն մնացած և քայքայուած էին:

իրարու յաջորդեցին, բայց ոչ մին կըրցաւ Երամեանի տեղը բռնել: Երբ իշխան աղայք և հոգաբարձու անդամք տեսան թէ անօգուտ պիտի լինի իրենց ամէն ջանք և թէ կարող չպիտի լինին անոր պէս յաջող դասատու գտնել, դարձեալ կը խորհին զայն իւր պաշտօնին հրաւիրել: Մեծ դժուարութեամբ կը յաջողին Երամեանի սիրտը շահիլ և իւր պաշտօնին գլուխը անցունել, երեք տարւոյ համար պայմանագրուելով հետը և այս անգամ ալ իրեն օգնական տալով Պ. Հովհաննէս Թերզեանը և ուրիշ պաշտօնակից մ'ալ՝ Կեդր. վարժարանի ընթացաւարտներէն Պ. Մելքոն Թաշեանը: Դպրոցը նորէն առջի փայլը առնուլ կ'սկսի և կանոնաւոր դասաւանդութիւնք կը շարունակուին, աւելի ճոխ կերպով:

Բայց հազիւ երեք ամիս կը տեւէ վարժարանին սոյն բարեկարգ ընթացք, ահա՛ կը ծագի խնդիր մ'ալ, այս է գիւղին հինաւուրց Թովմաս վարժապետին քահանայանալու խնդիրը, որով գիւղը կը բաժնուի երկու կուսակցութեան: Այս դասատուն՝ պաշտօնանկ ըլլալէ յետոյ՝ առեւտուրի ձեռնարկեց, և քանի մը տարիէն գրամագլուխն ըսպառելով, ապրուստի գիւրութեան համար կ'որոշէ քահանայ դառնալ, պաշտօն մ'որոշն ինք ըստ ամենայնի անարժան է: Եւ քահանայութեան ինչպէս արժանաւոր համարինք մէկը՝ որ զուրկ է ուսումէ, օրինակիլի վարք ու բարքէ. կը վայլէ՞ քահանային ծխել և այնչափ որ ծխած ատեն թեթեւ վառարանի մը ծխնելոյդէն ելնող մոխիրն չափ դուրս կը հանէ քթէն բերնէն. կը վայլէ՞ արքեւալ, հայհոյել և բարկացող բռնութիւն ունենալ, ևն: Ինչ և իցէ, այս միջոցին Պ. Երամեան ալ իրրեւ անգամ Հայ եկեղեցւոյ, ապագային գիւղը մեծ խռովութենէ և անկարգութենէ զերծ պահելու համար՝ լրագրի մը մէջ յօդուած մը կը հրատարակէ. Թովմաս վարժապետի պաշտպան կուսակցութիւնը զայս կարգաւով, ամէն միջոց ի դործ կը գնէ հրաժարեցնելու համար զԵրամեան և կը յաջողին: Այս կուսակցութեան պարագլուխներն են Պ. Մարտիկ Խարակէվուրեան և Պ. Պետրոս Կուլեկեան: Այսպէս Երամեանի այս վերջին պաշտօնավարութիւնը հազիւ երեք ամիս կը տեւէ, և հիմա դպրոցը նորէն կը մնայ խեղճ վիճակի մէջ եւ աշակերտաց շատերն ալ ցրուած են: Անշուշտ այս տղեր կարգացողք պիտի ըսեն. « Կեցցէ Պ. Մարտիկ Խարակէվուրեան, կեցցէ Պ. Պետրոս Կուլեկեան և իրենց համախոհք որ այսպիսի քաջագործութիւն մը ըրած են. աւաղ, հաղար աւաղ որ մեր կրթական դործը այսպիսի տգէտ և սամալ անձանց կը զոհուի միշտ:

ՆԻՈՂԱՅՈՍ Տ. ՅԱԿՈԲԱՆ

ՄԱՂՆԻՍԱ, Փետր. 15. — Եթէ սիրտս

խոցոտող բան մը կայ, այն ալ մեր երկսեռ մանկանց կոպիտ եւ անպարկեշտ մեծնալն է. մանուկ մը առաւօտուն շատ կանուխ կուգայ վարժարան. պարտաւորեալ՝ վարժարանին բոլոր տնօրինութեանց համեմատ ընթանալու, կը հըպատակի և կ'անսայ կանոնին. մեծ գիւրութեամբ, երբեմն՝ դժուարաւ կը գործադրուին կանոնին պահանջած տնօրէնութիւններն իսկ, եւ ուստի մանուկը ժամանակի մը համար՝ կը լինի պարկեշտ, հըս և աշխատասէր. բայց, եկու տես որ այդ մանուկն՝ երբ երկոյ տուն կը դառնայ և պայուսակը թողած՝ պատառիկ մը պանիրով հայն ի ձեւին, փողոց ընկերակցացը ոմանց հետ զրօնելու ելնէ, ու պատահամբ երբ դուք տեսնէք այդ մանկան կոշտ ու կոպիտ խօսքերն և անպարկեշտ կեցուածքն ու շարժումքն, անտարակոյս մեզ հետ պիտի ըսէք. սա մանուկը մեր վարժարանի միջին նախակրթարանի աշակերտներէն՝ Կ. . . Ն չէ՞. և միայն այս՝ մը բաւական է կորացնելու աշխատաւոր վարժապետի մը մէջքն, որ արդէն բարոյապէս ծած է. և երբ փափաքինք տեղեկանալու մանկան այդ պիտի յուսի ընթացքի մը մէջ մնալուն իսկական պատճառներուն, պարտիմք ծնողացը բնակարանն այցելել և ստուգել թէ ի՞նչ բնաւորութեան ու ի՞նչ աստիճանի տէր մարդեր են: Գիշերուայ ժամը մէկը անցած է, մայրը օրուան յոգնութիւններէն ունքած՝ անկիւն մը քաշուած և զուակնէն մէկ քանին՝ բազմոցներուն վրայ անօթի կէս պառկած՝ անհամբեր կը սպասեն իրենց հօրը, որ գինետան մը մէջ՝ իւր մոլութեան յագուրդ տալու համար քսակը կը պարպէ: Եւ ահա տան դուռն է որ կը զարնուի. կինը՝ յոգնած՝ դուռը բանալու համար անգրանիկ որդին, Կ. . . ք կը զրկէ. դուռն է կը բացուի և ողբերգութեան առաջին տարուածն ալ՝ կ'սկսի: Հայրը, անգուլթը, տեսնելով որ դուռը բացողը տղան է, բիւրք բիւրոց հայհոյութիւններ կը ժայթքէ և պատէ ի պատ դարնուելով, եւ մերթ ինչալով, սենեակ կ'ելնէ և հոն անխնայ կը ծեծէ իւր կինը, որ արդէն օրուան բոլոր յոգնութիւններէն ձեռք քաշած՝ սակաւիկ մի գաղար առնուլ կ'ակնկալէր. և գիշերուայ կրած յոգնութիւնը՝ ցորեկուանին քով միլիոն է: Վերջապէս խեղճ կինը, ինչ կ'ընէ, կ'ընէ, էրկանը սիրտը կ'ընէ ու անօթի կը պառկեցնէ: Տղան, Կ. . . ք, ամեն գիշեր ականատես դուրով այսպիսի խիստ տխուր տեսարաններու, կ'ուզէ իւր ընկերակցացը հետ այնպէս վարուիլ, ինչպէս կը վարուէր հայրն՝ իւր մօրը հետ:

Այժմ մեր Թաղական աղաներն ու Հոգաբարձութիւնն իրար անցած են՝ վարժարանները բարեկարգելու և ապագայ հասարակութիւնն դաստիարակելու ընելու բաղձանօք. պարտաւոր

ընթացին մ'է որ կ'ընեն, սակայն, գիտ-
ցած լինին որ եթէ դժբա իրենց բոլոր
ոյժը միայն վարժարանաց վրայ ըս-
պառեն եւ ժողովուրդը անուշագիր
թողուն, մեղանշած կը լինին իրենց պար-
տաւորութեան դէմ: Եթէ մեր թաղա-
կան խորհուրդը՝ վարժարանաց բարե-
կարգութեան հետ ժողովուրդն ալ բա-
րեկարգելու գաղափարը չունենայ, ան-
ներդաշնակ բան մը կը լինի նորահաս
սերնդեան դաստիարակութիւնը: Ծը-
նո՞ղք եկեղեցւոյն մէջ քարոզով կը դաս-
տիարակուին, իսկ տղայք վարժարանին
մէջ: Այո՛, քարոզ պէտք է՝ ժողովուրդ-
մը դէպ ի բարին, դէպ ի լաւն ու գե-
ղեցիկը առաջնորդելու համար. այլա-
պէս գծուար է ժողովուրդ դաստիարա-
կելը:

Ընթերցող բարեկամս, վստահ լինե-
լով որ համամիտ էք մեզ, կը խնդրեմ,
եթէ քարոզիչ ե՛ս, վարժապետ ե՛ս եւ
կամ թաղական, առաջնորդած անուս
ժողովուրդեանդ ալ սնունդ, արժանաւոր
սնունդ մատակարարելու զանցառութիւն
մի՛ ընեք, որ վարժարանացդ համար
ըրած ջանքերդ օգը չը ցնդին:

Խանութպան մը

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐ

«Ծաղիկ»ի նախորդ թուոյն մէջ կար-
դացինք Հայ աշուղներու ցուցակը: Գեր-
հնախոյն հատոր մը կազմելու համար սի-
րուն ձեռնարկ մ'ըրած է. Հայ աշուղի
գիւցազունք եւ կեսարիոյ Առաջնորդին հը-
նուսէր աւետան:

Այդ անմահական շէնքին վրայ քար մը
դնելու բաղձնօք, կուգամ մատուցանել
Բարերգի աշուղներուն ցուցակը՝ Նորին Գե-
րապատուութեան, եւ կը խնդրեմ որ խըմ
բազում թիւնք ընդունի զայն «Ծաղիկ» ի
մէկ անկիւնը, ընծայելու համար խուզար-
կող բանասիրին:

1. Տիւան. Բարերգի վարիջնայ գիւղէն
կը կարծուի, հեղինակն է հոգաւոր Տէս-
տանին Ատուածածնայ, որ հրատարակուե-
ցաւ «Ծաղիկ» ի Բ. տարւոյ 13 թուով:
Վարիջնայ այժմ Թրքարնակ է:

2. Մանուկ. Գրգի գիւղէն է. 150 տարի
առաջ կ'երգէր Հայ. եւ Տաճկերէն. իւր եր-
գեր ժողովրդեան բերանն են տակաւին:

3. Հայաթի. (Միքայէլ)՝ Բլուր գիւղէն,
յաւուրս Սուլթան Մահմուտ Բ.՝ որուն
ներկայութեան երգած ալ է. ունի ձոխ հա-
ւաքածոյ մը ինքնագիր եւ ինքներգ. կեսա-
րիոյ Գեր. Առաջնորդը այս աշուղը. Մշեցի
կը կարծէ, այն տեղի Բլուրը մեր Բլուր
գիւղին հետ չիթիւնում:

4. Մալախ. Բուշաի գիւղէն, իւր քե-
ռին (վերի Հայաթին) նուագները կը յեղ-
յեղէր. չունիմք իւր երգածներէն բան մը:

5. Սիմէօն Բահանայ. Քարավրակ գիւղէն,
կ'երգէր Հայերէն միայն, իբրեւ բանաս-
տեղծ. վախճանեցաւ 1855ին վաղահաս:

6. Տէփան. Քարավրակէն, իմ հօրս պա-
պը, Պալըքի թաղուած է, ժամանակակից
Հայաթի, բայց ոչ հաւասար անոր:

Սոյն Տէփան մի օր յաղթել ջանալով Հա-
յաթի, ըսած է.

« Իշիթաթմ քի իւչ եիւզ զուրուչ բօլսըն
կիւմիշ »

« Տաթի տավրանաճագ հալըն գալմամը »:
Արդարեւ մեծն Հայաթի յաղթուեր է այդ
պահուն, վասն զի հայերէնքէն 300 դահե-
կան բօլիցա ունենալով՝ վշտալից վիճակի
մէջ էր, վճարելու գրամ չունենալով:

7. Մէկեանի (Մկրտիչ)՝ Քարավրակէն.
սա ինքզինք Մէկեանի անուանելով իւր ջըն-
ջին մէկը լինելը կ'ուզէր յայտնել խոնարհա-
բար. իւր քեռին է վերը ըսուած Մալաքը.
երկու ինքներգութիւնը տեսած եմ զուար-
ճալից եւ չարիվարի: Մեռաւ 1887ին: Չա-
լել չգիտէր:

8. Սօֆի, վարդափան գիւղէն, ծանրա-
բարոյ ծեր մ'էր, լաւ կ'երգէր « Լիւլ տիկ-
մէզ » ըսուած տաճկերէն ոճը. մեռաւ
1877ին: Չալել չգիտէր:

9. Մանուկ Բ. Բլուրի գիւղէն, ընտիր
սաղ կը չալէր, չունի ինքնին երգած բան
մը. մեռաւ 1890ին:

10. Ճէֆնէրի (անուն ոչ գիտեմ)՝ Բու-
մէլ գիւղէն, ընտիր սաղանգստ եւ բանասաց:
Մեռած է 30 տարի առաջ:

11. Զալմի (Աւետիս)՝ Աւերակ գիւ-
ղէն. ի Տրապիզոն բնակած եւ հոն մեռած.
Ճէֆնէրիի նման մէկը:

12. Տէփիյէ կամ Իվիյէ (Նաշատուր)՝
բնիկ կ'իւրաքանչեղ, այլ բնակեալ ի Բա-
րերգ ի մանկութենէ. այժմ ի Կարին կեն-
դանի է. երգիչ-բանաստէր եւ քաջ ջուր-
կահար է:

13. Շէրմիյէ (Մինաս)՝ վերը ըսուած
Զալմիի եղբոր որդին. Աւերակ գիւղացի.
այժմ կենդանի է. ունի քանի մը կտոր Հայ
եւ Թուրք ոտանաւորներ, եւ տաճկերէն լեզ-
ուաւ Քրիստոնէական մը (աննշան բան) եւ
այլ եւ այլ արձակ գրուածներ. սաղ կը
չալէ:

14. Եգէլ. Չգիտեմ իւր Աշուղական ա-
նունը, բայց սաղ կը չալէ եւ կը նկրտի հա-
ւասարիւ աշուղներու. յանպատրաստից
« Թէքէլիւմ » ըսուած ոճին կը մտնէր իւր
քեռիին հետ (Քարավրակի Մեկեանի).
սա Հնաէ գիւղէն է, այժմ կենդանի:

Նուիրելով սոյն ցանկը Գեր. Տրդատ
վարդ. Պալեանի, կ'առաջարկեմ Նորին Գե-
րապատուութեան, որ այդ աշուղներու
գրուածներն ալ խուզարկէ գտնէ, ի պա-
տէհ ժամու մի կամ քանի մը հատոր տպել
տայ, որով կարծեմ եղական գործ մը ըրած
կը լինի:

Դ.Պիր

ՍՁԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ըստ միահամուռ բաղձանաց Բերայի
ժողովրդեան, Ամեն. Տ. Մեղրիսեղեկ
Սրբազան արքեպիսկոպոս Մուրատեանց
վաղն առաւօտ պիտի քարոզէ Բերայի
Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյն մէջ:

— Զմիւռնիարնակ Աղնուաշուք Սա-
հակ Աւետիքեան զրկած է յանուն Ամեն. Տ.
Մեղրիսեղեկ Սրբազանի 2 փոխ իմաք
65 մէքո. մի փոխ չուխա 23 1/2 էւրսս,
Գատը - գիւղի կարօտ հրկիզելոց բաժ-
նելու համար:

— Ուսուցչի վկայական ստացաւ Մը-
կըրալի էֆ. Երկարակեցեան:

— Բ. Դրան կողմանէ Աղդ. Պատրի-
արքարանի ուղղեալ պաշտօնագիր մը՝
ժանուցանելէ յետոյ թէ ձեռնարկուած
է պատրաստելու բոլոր վարժարանաց
մէկ ընդհանուր վիճակագրութիւնը,
յանձնարարած էր ժանուցանել գաւա-
ռական Առաջնորդաց, որպէս զի հարկ
եղած գիւրութիւնն ընծայեն այդ գոր-
ծողութեան կատարման, Այժմ Բ. Դու-
ռն Պատրիարքարանի հաղորդած է
նոյն վիճակագրութեան յատուկ տպա-
գըրեալ ցուցակներ՝ ըստ այնմ պատ-
րաստելու համար վարժարանաց վիճա-
կագրութիւնը:

— Պարբերիկ կրօնական եւ Քաղաքական
ժողովներն հետեւեալ կերպով կազմուեցան.

Կրօնական ժողով

Արժ. Տ. Պետրոս վրդպ. Բագրատունի
Տ. Նշան քհն. Փէրշինճ գիւղէն
Տ. Գարեգին քհն. քաղաքէն
Տ. Յակոբ քհն. Քէորիկէն
Տ. Ստեփան քհն. Մէղրիէն

Քաղաքական ժողով

Արիւարեան Նշան էֆ. Մէղրիէն
Տէմիրճեան հաճի Յարութիւն էֆ. քաղաքէն
Փրկիպոսեան Յովհաննէս էֆ. քաղաքէն
Ենիգումեան Միքայէլ էֆ. Մէղրիէն
Տ. Ստեփանեան Սուլթան էֆ. Մէղրիէն
Ճափարեան Գէորգ էֆ. Մէղրիէն
Յազճեան Գրիգոր էֆ. Քէորիկէն
Գույումճեան Յակոբ էֆ. Մէղրիէն

— Զմիւռնիոյ Հայ բնեցացսան հաս-
տատութեան 23րդ տարեշրջանի հաշուե-
ցոյցն է հետեւալը:

Մ Ո Ւ Տ Ք	Մէծիտ 33 դը:
Նախորդ շրջանէն պատրաստ գրամ	318 25
Բաժանորդներէ	6455
Թանգարանի հասոյթ	1683 75
Փոխառութիւն Ուսմ. Ընկերութենէ	839
Շքանշանի հասոյթ	399 50
	9695 50

Ե Լ Ք	Մէծիտ 33 դը:
Տան վարձք	3742 25
Գործակատարին	2054
Լրագրաց բաժանորդագրութիւն	1030 50
Լաւուած գրեան	902 75
Կաղ. Պատրոյգ, Շիշ, Ապակի, եւն.	847 25
Տպագրութեան եւ ցրուիչի	297
Ընթերցատան կարասեաց ապահովագր.	177 50
Կաղմարարին	172
Բոստա, նամակի թուղթ եւն.	100 50
	9323 75

Պատրաստ գրաս	371 75
	9695 50

— Վաղը տեղի պիտի ունենայ Մագ-
րի գիւղի նորակառոյց վարժարանին բաց-
ման հանդէսը:

— Եէնի գաբուի աւագերէց Տ. Խա-
չատուր քահանայն աղքատանոց մը հա-
տատած է թաղին մէջ: Մախքերը կը
հոգայ հանգանակութեամբ:

— Յերուսաղէմ, կիւրակէէն երկու-
շաբթի լուսնալու գիշերը, հրդեհ ծա-
գեր է Ս. Յարութեան տաճարի Հայոց
պատկանեալ մասին մէջ՝ ուր կը գտնուի
Ս. Փրկչի գերեզմանը: Հրդեհը մեծ
վնաս չը պատճառած՝ կարելի եղեր է
առաջըն առնուլ: Մանրամասնութիւնք
կը պակսին:

— ԱղլէֆՍՍՆԴՐԻԱԷՆ կը գրեն մեղ
թէ, գեկա. ամսուան վերջերն առ
Աստուած փոխեր է վսեմ. Աբրահամ
պէյ Բարթուղի զոքանչ Եուսուֆեան
տիկին Մաքրուհի: Նորա հոգւոյն հա-
մար Ս. Պատարագ եւ պաշտօն կատա-
րուեր է: Նամակադիրն այս առթիւ կը
դրուատէ վսեմ. Բարթող պէյի ընտիր
ընտիր բարեմասնութիւնները:

Շ Ա Ր

ՀԱՅ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆՅ

ժԲ.

ԽԱՎԱՃԱ. — ԱՐՐԱՀԱՄ

Կեսարացիք՝ ի սկզբան ռուսիէ եկած հաս-
տատուած են Արգէոս կամ Էրեքլիսա լերան
ստորոտն, զայս խորապէս քննել և իմանալ
հնախոյններու թողլով, մենք մեր գիտցա-
ծը միայն կը գրեմք, այն է թէ՛ Կեսարիոյ
Հայք գաղութ են Պարսկաստանի Համաստան
քաղաքէն:

Կեսարացեաց համար աւանդական պատ-
մութիւն մ'ունիմք, զոր ի գէպ կը համա-
րիմք յիշել:

Մեծաւորին մէկը կը հրամայէ իւր թիկ-
նապահներէն միոյն՝ երթալ ամէն քաղաք
և իրեն համար մէյմէկ գործունեայ, ճար-
պիկ և խելացի մարդ ընտրել և բերել.
բայց, կը յաւելու, երբ ի Կեսարիա երթաս,
հո'ն ընտրութիւն մի՛ ընէր, այլ ո'ր մար-
դուն որ առաջին անգամ պատահիս, առնես
ու գաս, զի անդ մարդու ընտրութեան
հարկ չկայ. առանց բացառութեան ամենքն
ալ գործունեայ, ամենքն ալ ճարպիկ և ա-
մենքն ալ խելացի են:

Մեզ չվերաբերիր քննել թէ՛ ինչ աստի-
ճան ստոյգ է այս աւանդութիւն. մեր
գիտցածը սա է որ՝ Կեսարացիք՝ անյիշա-
տակ ժամանակներէ ի վեր, ընդհանրապէս
գործունեայ և իւրեանց գործոց զաւակը
լինելով, վաճառականութեան շատ յարմա-
րութիւն ունեցող ժողովուրդ մ'երեւցած
են և են:

Առաջուց ի վեր՝ աշխարհի ամէն կողմն
ուղեւորներ, նաւարկեր, մինչեւ իսկ ծովա-
յին անջրտեսներով բաժնուած հազարա-
ւոր փարսախ հեռուները գնացեր են՝ երբ
չկային այժմեան հաղորդակցութեան դիւ-
րութիւնները:

Կըսուի թէ՛ Կեսարացեաց ամենէն կաղը՝
հեախտան մինչեւ ի Հնդկաստան ուղեւորած
է, առեւտուրի պատճառաւ:

Թողումք ուրիշ երկիրներ վաճառակա-
նութեամբ գաղթող և զբաղող Կեսարացի
Հայերն, միայն յիշեմք 16րդ դարուն մէջ
Կեսարիայէն Թոքանայի նաւահանգիստն
եղնելով անտի ի Լիվոնա (1) հաստատուող,

(1) Լիվոնայի Հայ գաղթականութեան
նահապետք 60 բազմանդամ և տոհմիկ ըն-
տանիքներէ կը բաղկանային, մեծաւ մա-
սամբ Նոր Զուգայէն գաղթած: Այս ընտա-
նիքներէ միոյն կը վերաբերի երբեմն Թոք-
անայի Դքսին երմտական նախարարն եւ
արաքին աշխարհավարն եղող Ժերոնապոլի
Պ. Աղամիս կամ Աղամեանը, որոյ աղքա-
տոհմին մէջ դեռ կը պահպանուին մայրենի
լեզուն և հայրենի կրօնի եախանձախընդ-
րութիւնը, մինչդեռ ի Լիվոնա և ի շրջա-
կայս ցան եւ ցիր սփռեալ Հայ գաղթա-
կանք — յորս կը գտնուին բուստագործու-
թեամբ զբաղող Միլեմալի աղքատեամբ քա-
նի մը եղբայրներ — որոց սպաւերն Պարսից
Շահերուն սեղանաւորութիւնն ըրած են,
բոլորովին օտարացած են, իրենց լեզուն
այլալըսած և իրենց Հայկական անուններն
ալ իտալականի վերածուած են:

Ի Լիվոնա, յանուն Ս. Գրիգոր Լուսա-
ւորչոյ գերակերտ եկեղեցի մ'ունիմք, շըր-
ջապատեալ եկեղեցապատկան տուներով եւ

և յետոյ ի Լուքա քաղաքը գացող Պօղոսի
որդին՝ Կեսարացի խօնա Ասլանը:

Հին տարեգրութեանց հետազոտութիւն
ընողներուն քաջայայտ է թէ՛ 1646 ին ա-
տենները՝ ի Լիվոնա Հայագրի մեծատուն-
ներ կային, որոց մէջ մեծ անուն և փայ-
լուն համբաւ կը վայելէին Կապադովկացի
Հայ վաճառականը, յորս յականէ յանուանէ
կը յիշուին:

1. — Կեսարացի Պայրամ-Չէլէպի՝ որ-
դի Խօնա Հաւապի:

2. — Կեսարացի Խօնա-Պուտակ Գաթըր-
ճեանց:

3. — Կեսարացի Սիմոն-Չէլէպի՝ որդի
Խօնա-Թովմայի:

4. — Կեսարացի Խօնա-Պօղոս՝ որդի Խ.
Ուզունեարմաի:

5. — Կեսարացի Խօնա-Փանոս Արեւնց:

6. — Կեսարացի Խօնա-Պայրամ՝ որդի
Էմիր Պալուն:

Կեսարացի Պաշտպանիկեան Յովհաննէսին
յիշատակը չէ՛. 1793 ին երուսաղիմայ Ս.
Յակոբեանց Տաճարին կից, յանուն Ս. Էջ-
միածնի եղած եկեղեցւոյն որմերուն յախ-
ճապակեայ զարդարուն շինուածքը:

Եւ երբ Մայր-Եկեղեցին և աղգային Պատ-
րարքարանն այրեցան 1825 ին, անոնց վե-
րաշինութեան սկզբնապատճառ եղողներն՝
Կեսարացի Յարութիւն և Սարգիս գաղթայն
և Կեսարիոյ Տարսիսի գիւղէն Մէլիտոն Ա-
միրայն չէ՛ն. Ակնեցի Սեղբոսին հետ: Յայտ-
նի է թէ՛ Մէլիտոն Ամիրա Ս. երուսաղիմայ
տաճարին մէջ ևս ունի անմուսաց յիշատակ-
ներ:

Կեսարացի աղգայինք՝ ոչ միայն վաճա-
ռական, այլ և բարեպաշտ են, և կ'օգնեն
նիւթապէս ոչ միայն իրենց քաղաքի վան-
քերուն, այլ և երուսաղէմին, Էջմիածնայ
և այլ Մայրավանքերուն:

Քերեստէճի Ֆէրմանեան Կարապետն՝ Կե-
սարացի մ'էր, որ արդիւնաւոր Միւթէվէ-
լին եղաւ Վասպուրականի Նարեկայ պատ-
մական վանուց, և Պէյլէրեան հանգուցեալ
Յակոբ էֆէնտիի բարեյիշատակ հայրն որ-
դիւնաւոր տնտես և մատակարար եղաւ Կե-
սարիոյ Ս. Կարապետի վանուց:

Գանք մեր խորագրեալ պանդուխտ Կե-
սարացւոյն, որ Կիւլպէնեան (1) գերբաս-
տանի տնտեսն ունէր:

Խաւաճա(2) Արրահամ էր անունն:

Կրպակներով, որ կառուցուած են նախա-
ձեռնութեամբ Պարսկաստանի մեծահա-
րուստ վաճառական Քէլիշ Օղլու Մաթոս ա-
ղային, որ 1670 ին յիտալիա հաստատուած,
և Պարսկաստանի ու Թոքանայի հետ ա-
ռեւորական մեծաքանակ գործեր ըրած ա-
տեն՝ որ մը իւր մի անհաւատարիմ պաշտօ-
նատարին զոհը եղած է:

Լիվոնայի Ս. Լուսաւորչին՝ թէ՛ 1701 ին
հիմնուած, բայց 1714 ին՝ Սոյ կաթողի-
կոսէ մը օծուած է կ'ըսեն, որա՛ն Լիվոնա-
յէն անցած պահուն:

(1) Կիւլպէնեան բարեհամբաւ աղգա-
տոհմը որ բազմաճիւղ և նահապետական
երիցս օրհնեալ գերբաստան մ'է, գրեթէ
Ասիոյ և Եւրոպայի բոլոր գլխաւոր քաղա-
քաց մէջ իւր արժանաւոր պայազտներն ու
փայլուն ներկայացուցիչներն ունի՝ իրեւ
առաջնակարգ և պարկեշտ վաճառականներ:

(2) Խալիվա, Հալիվա, Խուկ, Խօնա,
Հօնա, ասոնք ամէնքն ալ հոմիմաստ և հա-
մանշանակ բառեր են, և Պարսկերէն ու Ա-
րաբերէն լեզուաց մէջ՝ Տէր կամ Վարդէս և
Վարդէս կը նշանակեն:

Սա՛ վարժապետ մ'էր սկիզբը, և մինչեւ
իւր փառաց կատարն՝ վարժապետ յորջորջ-
մամբ ապրեցաւ, վարժապետ մեռաւ և
թաղեցաւ:

Արրահամ-Վարժապետ՝ ծննդեամբ Կե-
սարիոյ Թալաս գիւղաքաղաքէն էր:

Դարուս սկիզբներն ինքզինքը բաղդին
յանձնելով Արրահամ՝ իւր Տիկնօղը, անդ-
րանկածին Բարթող զաւկին և եղբոր հետ
պանդուխտութեան ցուպ ի ձեռնին Կեսա-
րիայէն կը մեկնի, և ուղղակի կ'ուղեւորի
յԱղեքսանդրիա, և ո'ւր կը հաստատուի:

Յեզիպոսն՝ առեւտուրներու աժնութեան
ժամանակ, Հաւաճա-Արրահամ՝ տեղւոյն
առանձնաշնորհեալ կուսակալ մեծանուն
Մէհմետ Ալի Փաշային ներկայանալու կը
բաղաւորուի, և հետո խօսակցութեամբ մը՝
հաճոյանալով Նորին բարձրութեան, մեծ
շնորհաց կ'արժանանայ, այն է, յատուկ ա-
ռանձնաշնորհութեամբ՝ Աղեքսանդրիոյ և
Գահիրէի միջեւ գտնուած Ղապէ ըստած
Արարական գիւղին տեղը նուէր կ'ստանայ
1818 թուականին. յորում այդ գիւղը՝ իւր
նախնական վիճակին մէջ՝ հասարակ հող
մ'էր, կամ տեղական լեզուաւ, պարզ չա-
մուռ մը:

Սոյն շնորհքը նախապէս բացարձակ չէր
եղած, այլ թէ՛ ութեան տակ, այսինքն, Ար-
րահամ-Վարժապետ՝ այդ հողը պիտի գոր-
ծածէր 10 տարի շարունակ, առանց տուրք
վճարելու կառավարութեան, և յետ տասն-
ամեայ շրջանի՝ պիտի վճարէր ըստ օրինի,
հողային օրինական տուրքն:

Շնորհեալ ընդարձակ հողը, կամ այսօր-
ուան Ղապէ ծանուցեալ գիւղը, որ հաս-
տատուած է Մահմուտիյ Ջրանցքին երկայ-
նութեամբ, 2500 Ֆէսսանի կամ Ֆէսսէնի,
այն է, 15,000 արտավարի չափ տարածու-
թիւն ունի, և մշակելի հողը՝ իրստ պարարտ
և արդիւնաւոր է, և զոր մեծ աշխատու-
թեամբ և զոհողութեամբ զարգացուցած,
օժտած և ընդարձակած են յաջորդաւոր
զոյգ մը անդոյգ աշխատասէր Կեսարացիներ:

Ղապէի կայարանն է Ապու-Հուսնուս,
կամ Ապուհուս, ո'ւր Աղնուաշուք Աշըգ-
եան Պօղոս Պէյն ալ Քաթիր-Ալտա անու-
նով գիւղ մ'ունի՝ կայարանէն մէկ ժամու
չափ հեռաւորութեամբ:

Ապու-Հուսնուսի կայարանը՝ Աղեք-
սանդրիայէն շոգեկառքով երկու ժամ կը տե-
ւէ, և շոգեկառքէն եղնելով՝ ժամ մ'ալ հե-
տիտան կամ Տեաւն-պիտոյներով կ'երթաց-
ուի ի Ղապէ գիւղն, ուր 200 տուններէ ա-
ւելի բնակութիւն հաստատուած է, և այդ
աղարակին մէջ հարիւրաւոր Ֆէլլահք՝ առ-
տուն կանուխ կ'երթան աշխատելու, և ա-
մէն կերպիւ պարտաւոր են հնազանդելու
գիւղապետին ամէն հրամաններուն:

Արրահամ-Վարժապետ՝ որչափ ալ Ղա-
պէի մէջ կղզիացեալ կեանք անցունելու
դատապարտուած, եւ վարժապետական
սրտմաշուքներէ չեղբացած, ի վերայ այսր
ամենայնի, աշխատած է՝ եզիպտաբնակ աղ-
գայնոց համար իւրովստն սատարելու,
Գահիրէի եկեղեցւոյն մէջ ալ քիչ շատ ան-
մուսաց յիշատակներ թողլով:

1828 ին մեռած է Արրահամ-Վարժապետ
և մարմինը թաղուած է Աղեքսանդրիոյ աղ-
գային գերեզմանատան մէջ:

Արրահամու որդին՝ Բարթող՝ իրեւ ժա-

աւանգորդ՝ կը տիրանայ Ղապէին, Մէհմէտ Ալի փաշայի վեհաձեռնական յատուկ շնորհին և առանձին հրովարտականը:

Հալաֆա—Բարթոլ իւր հօր բարեմայն հանգամանքներուն ալ հետեւող և օրինակող լինելով, ամուսնացաւ ի Զմիւռնիա համեստաբայլ Օրիորդի մը հետ՝ յորմէ ծնած են Վսեմ. Արրահամ—Պէյն և Նազեղաշուք Հընդիսիմէն, որ այսօր յԱղեքսանդրիա բնակեալ Թալաացի Մեծապատիւ Անտոն Աղա Արթինօֆի ամուսինն է: (1)

Բարթոլ—Կիւլպէնի՝ ոչ միայն ընտանեւէր և մարդասէր, կրթասէր և եկեղեցասէր էր, այլ բաւին բովանդակ նշանադրութեամբ՝ կատարեալ աշխարհաքաղաքացի մը: Մեծ խնամք ունէր զաւակացը դաստիարակութեանը համար:

Ղապէի մէջ գիւղապետն Բարթոլ քառաջէն ընդարձակ և կրկնայարկ բնակարան մ'ունի, գեղեցիկ դարաստանով և արմաւենեաց թաւուտով ցանկապատեալ:

Խալաֆա—Բարթոլ չեմ յիշեր ո՛ր թրւականին լախճանելով, անշտափառ կը թողու իւր զոյգ մը տատարկները, որոց վրայ դեռ չմեռած՝ խնամակալ կը կարգէ հայրենակիցներէն և իւրեքեքն Ազնուաշուք Յակոբ էֆէնդին:

* *

Պայագտան Արրահամ՝ երբ որը կը մընայ, տակաւին գրեթէ 8—9 տարեկան էր: Գամ քան զգամ կը յառաջանայ ուսման մէջ, և երբ կը զարգանայ և օրինական հասակը կը թեւակոխէ, Ազն. և իւրեքեքն Յակոբ էֆէնդին իրեն կը յանձնէ Ղապէի հետ նաև բաւական հնչուն դրամագլուխ մը:

Վսեմ. Արրահամ Պէյ կը հետեւի գիւղին զարգացմանը, իւր պապուն և հօր յիշատակն յաւերթացնելու մասը:

Արրահամ—Բարթոլ Պէյ առած է վրան՝ պապուն անունը իբրև անուն, հօրը անունը՝ իբրև մականուն, երկուքին ալ բարեմայն հանգամանացը համանգամայն արժանի մնալով, և Նորին Կայսերական Վեհափառութենէն զնահատուած է Յրգ կարգի Մէհմէտի պատուանշանաւ:

Ամուսնացած է Ենիգարուցի Եուսուֆեան նազելափայլ Երանուհի (2) անուամբ բարեկիրթ Օրիորդի մը հետ, յորմէ ունի էգ և արու զաւակներ, Ռօզա և Յակոբ—Բարթոլ, թերևս ուրիշ զաւակներ ալ ունի ինք: Այժմ, իւր ընտանեօք, Անգղիացի Լորաերու պէս կեանք կ'անցունէ Ապարիէի մէջ, միշտ օգնելով աղքատաց և կարօտելոց:

Արրահամ—Բարթոլ պէյ Ղապէի ապաբանին մէջ՝ բարեպաշտութեանը յուշարձանը կանգնած է, այն է, Հայկական մատուռ մը՝ հօրը անուամբը՝ Ս. Բարթոլոմէոս Առաքելոյն նուիրուած: Սոյն մատուռն օծած է Եպիպոսոսի նախկին Առաջնորդ հանգուցեալ Գերմանիկեցի Գարրիէլ Արքեպիսկոպոսն:

(1) Բարեյիշատակ Աշըքեան Յակոբ էֆէնդին սոյն Անտոն Աղայի քրոջը հետ ամուսնացած էր:

(2) Աշնուաշուք Տիկին Երանուհւոյ մեծ մայրն է՝ այն հանգուցեալ Երանուհի տիկինը, որ Պրուսայէն յԵրուսաղէմ հարստորուած է և յորմէ ծնած՝ բարեպաշտ Յովսէփ Աղայն, Վսեմ. Արրահամ—Բարթոլ Պէյի աներն, որ մօտիկ ազգականութիւն ունի Գեր. Տ. Արիստակէս Ծ. վարդ. Վանքեանի հետ:

որ հետեւեալ յիշատակագիրն արձանագրած է անդ, իբրեւ տարեթիւ սոյն մատուռն հաստատութեան:

«Տասնիցքս տասըն՝ հնգակի երկու, ի միտ ա՛ռ զոր ինչ տսեմ քեզ ո՛վ դու, եւ տասնից տասին զքառեակն երկրորդես, Ընդ հինգերորդ տասին և զմի խնդրեա՛ւ»:

«Գրեցաւ վերոգրեալ թուականս ի մէջ Մահ. մուշիկի, մերձ առ գիւղն Պուրքէի, ի գիւղն Ղապէ, յագարակն Խալաֆայ Բարթոլոմէի կեսարացոյ կիւլպէնիկեանի (1):

Վսեմ. Արրահամ Պէյ Բարթոլ նոյնպէս, Ղապէաբնակ Արաքաց համար յատուկ մըզկիթ և դպրոց շինել տուած է իւր ծախիւք, և կը խնամէ և կրթել կուտայ գիւղին խափշիկ պարմանին, որով բոլոր գիւղացւոց սէրն և համարումն առ ինքն գրաւած, և ամենուն յոյժ սիրելին և նազելին եղած է:

* *

Հայազգի գիւղատէրը՝ թէեւ Երուզական կրթութիւն առած, բայց Արեւելեան ճոխութեանց տիպար մ'է:

Իւր ապարանին ներքին կազմակերպութիւնը՝ Հայկական և Նախադասական լինելով հանդերձ, Արեւմտեան և Արեւելեան պերճութեանց հրաշակերտ մ'է: Ունի 40 սենեակ, իւրաքանչիւրն իրեն յատուկ արդուզարդերով: Աստիք միայն եկեղեցական եւ աշխարհական այցելուաց ընդունելութեան յատկացեալ սենեակներ չեն, այլ կան ասոնց մէջ՝ յատուկ լայնատարած պարսաւ, երաժշտութեան և դաշնակի սենեակ, աշխատանոց, գեղախաղի և զրօսանաց դահլիճներ, սրտորդութեան զինասենեակ, նկարներու հնութեանց թանգարաններ, այլ և այլ լեզուաւ դրքերու ճոխ մատենադարան, ճաշարան, մառան, ննջասենեակ, և այլն, որոնք իրենց նպատակին վայելուչ կերպով, պատշաճութեամբ յարգարուած են: Եկեղեցականաց հիւրընկալութեան յատկացեալ դահլիճը կիրթ ճաշակաւ կահաւորուած է ոսկեզօծ բազկաթուռներով, թրքական գորգերով, պարսկական օթոցներով, Զինական և ճարտնական յախճապակեայ անօթներով, Երուզական Եպեֆանոսայ կահերով պնդադարեալ, և դամասկեան ոսկեհուռ մետաքսեղէններով ընդելուզեալ:

Ասոնցմէ զատ՝ գեղակերտ բաղնիք մը՝ լոգարանով, որոյ յարակից են աղանաւտունը, հաւնոցը, սառնարանը և ծաղկանոցը:

Արրահամ—Բարթոլ Պէյ՝ միեւնոյն ճաշակաւ և ընտրութեամբ կառուցանել տը:

(1) Հանգուցեալ Եսայի Պատրիարք օրհնած է Արրահամեան մատուռն և հոն Ս. Պատարագ մատուցած: Նոյնպէս. Պարտիզակցի Բարսեղ Տ. Գրիգոր քահանայն երկիցս պատարագած է հոն: Եպիպոսոսի Առաջնորդ և 1889 ին՝ Կրօն. Ժողովոյ հանգուցեալ Ատենապետ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս և Տ. Յակոբ—Աշոտ Ծ. վարդ. Փափաղեան և այլք ևս Ժամերգութիւն կատարած են յիշեալ մատուռը մատարան մէջ, որ եկեղեցական բոլոր զարդերն, անօթներն և սպասներն ունի:

Երուսաղէմացի ճարտարահիւս Օրիորդ Մարիանէ Մնացականեան՝ թուրքի երուսաղէմայ Պատրիարք Կիրակոս Արքեպիսկոպոս Մնացականեանի, Ս. Աստուածածնայ պատկեր մը ձեռագործած և նուիրած է Խալպէի Ս. Բարթոլոմէոս մատարան:

առած է 7 տարիներէ ի վեր Աղեքսանդրիոյ մէջ յատուկ բնակարան մը, ուր կ'անցնէ իւր պարագայիւք՝ տարւոյն երեք եղանակները:

*

Արրահամ Բարթոլ Պէյ Ղապէի մէջ շոգեշարժ մեքենայով բրինձի և բամպակի գործարաններ ունի, որոնց մէջ ոչ միայն գործարանատիրոջ ապսխիլէի բերքը, այլ և մօտակայ երկրագործներու բերքերը ահագին քանակութեամբ կը պատրաստեն հարկւորութիւնը գործաւորներ:

Արրահամ—Պէյ՝ միայն գործնական և ընկերական անձնաւորութիւն մը չէ, այլ կարի կենցաղասէր է և փափկակեաց: Ամառանոց եղած օրերը՝ կ'ուզէ նաև Նեղոսը վայելել, ուստի ինչպէս ուրիշ կ'ըլլատական հարուստները, նոյնպէս ինքն ալ ունի կօնսօլի ձեռով գեղեցիկ և սպիտակագոյն գրօսանաւ մը, կամ տեղական բարբառով, Տահալիյէ մը, որոյ նուիրած է իւր Ռօզա աղջկան անունը:

Տահալիյէն՝ տեսակ մը առագաստանաւ է, զոր Նեղոսի աւազուտ ջրանցքներուն մէջ փորձառու զեկալարի մ'առաջնորդութեամբ՝ կիսամերկ Արապներ կը քաշեն երկարածիդ չուաններով, Արապական խժաւուր վայելներ և ճիշեր արձակելով, երբ հով չկենայ: Եպիպոսոսի հարուստներ իրենց պարագայիւք՝ սոյն տեսակ զրօսանաւներով Նեղոսին վրայ կ'անցունեն ամբար տաք եղանակը:

*

Արրահամ—Բարթոլ Պէյ՝ Աղեքսանդրիոյ և Գահիրէի հրապարակին վրայ մեծամեծ գործեր ընելով հանդերձ, հեռու չմնար նաև սոսմային կեանքէն: Ինքը Աղեքսանդրիոյ աղգային վարչութեան ազգեցիկ անդամներէն և տեղւոյն երկուսեւ վարժարանին նպաստող բարերարներէն մին է, և իւր յիշատակը մշտնջենաւորած է՝ Պօղոս—Պետրոս եկեղեցւոյն նուիրած թանկագին զարդարանքներով և 300 ոսկւոյ ծախիւք շինել տուած խաչկալովը, և այլն:

Արրահամ—Բարթոլ Պէյ՝ Ս. Երուսաղէմայ վանոց եւս յիշատակներ և նուէրներ ունի տուած: Բայց իւր գովելի բնութիւնն է ծածկել՝ ինչ որ կը նուիրէ աղքատաց իբրեւ ողորմութիւն, և դրամ՝ վանօրէից և եկեղեցեաց՝ ի պայծառութիւն:

Վերջապէս, գրական աշխատասիրութեանց ալ բարեյօժար մեկնաս հանգիտացած է, Կիւլպէնիկեան կամ Բարթոլեան Վսեմ. Արրահամ Պէյ, իւր ազգակցին՝ Աշըքեան Վսեմ. Պօղոս Պէյի հետ, նորատիպ Ժամանակագրական պատմութիւն Ս. Երուսաղէմի կրկնահատոր գրքի հրատարակութեան, «ի յիշատակ բարեաց ծնողաց իւրեանց, ի Տէր հանգուցելոց»:

Ահաւասիկ անապատին մէջ Ուսափա մը:
Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

«ԵՐԳԵՐ»ՈՒ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Դեկտ. 14 ամսաթիւ տեղական թերթի մը մէջ կարգադրեք քննադատական մը, երգեր, Միքսիթ Թուրեան («Թ» ով) խորագրին տակ: Դժբաղդարար այս քննադատութիւն ներշնչուած կ'երևի ոչ այնքան ուղղամտութեամբ:

թեանէ, որ քննադատին տալին և էական յատկութիւնը պէտք է կազմէ, որքան խուլ զայրոյթի մը, աննշանակ արհամարհանքէ մը՝ կամ մանաւանդ անհասկանալի հակա-կրօնութենէ մը, որ մինչեւ նախանձութեան տուած է անոր:

Բայց ինչո՞ւ այս անխիղճ ու անմաստ յարձակումն երգեալ վրայ:

Յօդուածագիր պարոնը որ արդի դրա-կանութեան արծիւը կը համարի զինքը, չկրնար ներել որ երգեալ հեղինակը Մա-մուրեանի, Պէրպէրեանի, Տէմիրճիպաշեանի պէս հայկապ գրագէտներու հանդիսապէս սքանչաղ մը լինի, չկրնար ներել իսկ, որ Պէրպէրեան, Գուրեան խորին համակ-րանք ներշնչեն դաւաճացոյն, չկրնար վերջապէս տանիլ այդ գրարարին, որուն մահուան դատակնիքն ինքը տուած էր դեռ երկէ իւր անքնադատելի? հեղինակու-թեամբն:

Եւ այսպէս անդաւազապէս մոռնալով իւր քննադատի փափուկ պաշտօնը՝ կ'սկսի մի առ մի կրկնել թուրքերէն ճիշդ այն բառերը, զորս գոց բրած է այնքան խնամով և զորս հարկը անգամ յեղեղած է մի՛ եւ նոյն ձե-ւով. — ծրած գոյներ, անխմածորէն յոռե-սեա ակնարկներ, մեծուած սիրոյ պայմանա-դրական հաւաքներ, գոյութեան իրաւունք, ժամանակագրական սխալ, և այլն:

Եւ յետոյ՝ նախ օրինակութիւն կը համա-րի սա տողը. — Անցէ՛ք, սուս յոյս, ես անդ հանգեայց, գէր անդամօր չեմ անոխիկ: Մեր Պ. քննադատը բուռն աչեր՝ ունենալ կը թը-ւի, ապա թէ ո՛չ ինչո՞ւ չէ տեսեր թէ՛ այս տող երկու գծի մէջ առնուած է, ինչ որ յատկօրէն կը նշանակէ թէ՛ ուրիշի մը խօս-քըն է այն:

Արեստով ի շիրիմ Մարեմային սկզբնառ-րութիւնը Պէրպէրեանի փնտրեալ եւ Շիրիմ հրաշակերտին վրայ ձեւուած կը համարի, որ զրոյարտութիւն է, զի ուշի ուշով ընթեր-ցող մը չուտով կրնայ ըմբռնել թէ՛ ո՛րքան տարբեր են անոնք մէկ մէկէ: Իսկ Հայու-նիին համար գրածը աւելորդ չափազանցու-թիւն է գլխավին:

Յանդերն ալ կը քննադատէ և փանոս-եանի Յօդեր եւ Շողերէ ընդօրինակուած կը կը վճռէ զանոնք, ինչ որ բացարձակապէս սխալ է. զի մենք, որ շատ մօտէն կը ճանչ-նանք Մկրտիչ Թուրեանը, քաջ գիտենք որ նա ոչ կարգացած է Յօդեր ու Շողեր, ո՛չ ալ երեսը տեսած: Մինչեւ իսկ իւր գրքին անունը Յօդեր ու Շողեր դնել ուղած էր, բայց ապագայի ծանուցեր էր իրեն թէ՛ այդ անուամբ գիրք մը կար արդէն:

Աւելի զարմացանք, որ Գալիքեան, յա-ւիտեան յանդէս իսկ չհաճիր վստահել երգե-րու հեղինակին:

Եւ ամէնէն ետք՝ երգեալ գրարարն ալ քննելու կը ձեռնարկէ. իւր այս փորձ սա-կայն կոկորդալի քրքիչներով ողջունուած է տեղս. Մեր պարոնը՝ գրարարի քննադատ ի՛նչ զուարճալիք:

Պարբերութիւն մը կը յիշէ, ուր սխալ մ'ալ տեսնել կ'երազէ: Դիտել կուտանք սակայն իրեն թէ՛ պէտք է քիչ մը խառնէ գրարարի քերականութիւնը, որուն հիմնա-կան կանոններուն անտեղեակ կը թուի, ան-ուշա իւր աճապարողի ունեցած թեթե-ւութեամբը:

Գոն եմ ես վասն անոնց չ'ունեցած ե-

րախտաց (էջ 247): Այս սրամիտ հեգնու-թեան մէջ ալ սխալ մը կայ եղեր: Թո՛ւյ յի-շէ ուրեմն՝ եթէ մոռցած է՝ թէ անխորի կը գործածուին ունեցած կամ ո՛ւնեցած, ինչպէս սովորած կամ սովորած, կ'ուսնի կամ կ'ուսանի, և այլն:

Կերպոյր լրօնը որպէս անեղն ուրախան (էջ 43):

Ի՞նչ կ'ըսէք լրին ուրախանին կը գոչէ՛ վերջապէս՝ վարժապետին սխալը բռնող ա-չակերտի մը պարծենկոտութեամբ: Մեր պարոն քննադատը չէ կրցած ըմբռնել թէ՛ հոս լրին բառն կը նշանակէ արտակարգ ար-համարհանք մը ամէն բանի դէմ, բացարձակ անզգայութիւն մը վերջապէս՝ յատուկ մի-այն ուրականին, որ կ'արշաւէ կ'աւերէ ու կը կլնէ ամեն ինչ անհոգ ու անխռով իւր գերազայն սրամոռութեան, իւր խօսական գրգռումին մէջ:

Մին զայլ էր, միւսն՝ աղջիկ տողին հա-մար ըրած զիտուութիւնն ալ բոլորովին ան-տեղի է, այնքան անտեղի որ պատասխա-նել իսկ չ'արժէր:

Պ. քննադատը սակայն, որ լեզուի քե-րականութեանը սխալները խիստ շատ կը յայտարարէ, ո՛չ իսկ կը բարեհաճի խորհե-լու թէ՛ այդ սխալներուն մէջ մեծագոյն տեղ մ'ալ կրնան գրաւել տալագրական սը-խալները, որք հակառակ ամեն ջանից սը-պըրդած են հոն: Յիշենք մի քանիներն, որպէս պիտի ըլլայ սրէս (էջ 24), դանդաղիմ պիտի ըլլայ դանդաղեմ (էջ 85), Բրիստո՛ւ քո (280), ջիմը՝ չիմը (52), ուր՝ ոյր (52), աղբիւրք՝ աղբերք (27), չ'բացուի՝ չբացուին (6), բեւերդ՝ բեւիկդ (264), բնութեան բնութիւն (26), դու՛ դուք (242), լոխն՝ լը-ռեն (27), յանուունչ մարմինդ՝ զանուունչ մարմնովդ (96), և այլն: Մինչեւ իսկ ցանկը մոռցուած է՝ հակառակ հեղինակին ամէն հոգածութեանց և թախանձանայ:

Իսկ այս և այսպիսի սխալներու պատաս-խանատուն դաւաճացի հեղինակն է՝ այն գեղարդութեան համար, որ Պոլսեցի չէ՛ ծը-նած: Եւ ամենէն վերջը՝ կատարելապէս աննշան կը վճռէ արձակ մասերն և կը վեր-ջացնէ իւր քննադատականը՝ կատարելապէս ապացուցանելով որ ինքը զո՛ւրկ է զգացում և ճաշակ ունեցող գրուածի մը արժէքը գնահատել:

Ատելութիւն, նախանձ, ինքնահաւա-նութեան կատաղութիւնը, որով վարակ-ուած է մեր Պ. քննադատը, ամէն անգամ որ նոր գրողի մը անունը լսուած է հրապա-րակին վրայ, այնքան կուրցուցած է իւր ա-չերը, որ չէ ուղած կամ չէ կրցած կռնել թէ՛ ի՛նչ հօգը շեշտելով պատկերացուած է Սե-րովքէ Կ. Կիւլյէնկեանի դամբանականը (էջ 201), ի՛նչ փափկութեամբ գծուած է եր-րաս բաւեալ, բարեկամը (էջ 171), որ նըր-բահիւս արձակ գեղօնի մը տալաւորութիւնը կ'ընէ մաքին վրայ և գողտրիկ սիրոյ ի՛նչ նկարագրէ գրուած մ'է Սամուէլ (էջ 208), և ան Ֆերիստեան (էջ 275):

Մեր Պ. քննադատն, որուն ուղեղը մը-թագնած է արիւնի, կամաքներու, օծի, ճիւղի և անվերջ ուրուանկարներու խօլա-կան տեսիլներով, երգեալ քառատունէ ա-ւելի տաղաշափութեանց մէջ նշանակու-թեան արժանի քերթուած մը չգտնէր: Եւ հոս է, որ իւր գերազայն տաւելութեան տկներէ ապացոյցը կուտայ ընթերցողին:

Այնքան կոյր դատաստանէ մը ետքը, այնքան կատաղի յարձակումներէ ետքը, պէտք չէ՞ր գոնէ յիշել թէ՛ կան նաեւ գեղե-ցիկ կտորներ, նուրբ գիծեր, ճաշակաւոր տաղեր: Միթէ ձգնաժամը, Կուզէի ըլլալ, Առ կոյսն ճնգամայ ոճոյ գեղեցկութեամբ օժտեալ չէ՞ն. միթէ Աստուած դպրոց, Կեղծ բարեկամ, Ծոյլն գեղեցկապէս չէ՞ն նը-կարուած, միթէ՞ Առ նէ, Պարսէզք Մէլիսի-նէի, Յիշէ զիս, (56 և 58) արտութեան, փափկութեան սքանչելի ախպարներ չէ՞ն կազմեր: Ասոնք Պ. քննադատին համար նը-շանակութիւն չունին: Պէտք է սակայն դիտ-նայ, որ եթէ ինքը բան մը չզգար այսպիսի գրուածներէ՝ գաւառացին շատ կ'ախորժի կարդալով երգերը և չպիտի ուզէ երբէք փոխել զանոնք իւր Թրքուստեան հետ:

Խորհուրդ մը ձեզ, Պ. քննադատ, եթէ կ'ուզէք յաջողիլ, կը խնդրենք մէկդի ձգե-ցէք այդ անհամ գոռոզ ձեւերն, որք չեն յարմարի ձեր տարիքէն. քիչ մը համես-տութիւն, քիչ մը անշահախնդրութիւն, քիչ մ'ալ լաւ ուսումնասիրութիւն, և ապա-հովապէս պիտի փնտռուիք: Եւ անորժով ու հետաքրքրութեամբ պիտի լսուենք Ձեր գըր-ուածներն այն ատեն:

1893 Յունվար 19

Մելիքիսնէ

Գաւառացի

Հ Ո Ղ Ը ԵՒ Հ Ո Ղ Ա Գ Ո Ր Ծ Ը

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՐԱՆԱՅԻՆ

Փետրուար ամսոյ համար

Հին ատեն Հռովմայեցիք և Յոյնք, Նեպոտի, Ջրերու ատուածոյն, պաշտ-պանութեան յանձնած էին այս ամիսն, և ասիկա պատճառ ունէր. փետրուար իւր 28-29 օրեայ չըմանին մէջ տեղի անձրեւային է. քան չոր: Ինչ որ ալ լինի սակայն, կարեւոր է գիտնալ թէ՛ փետր-ուարը աշխատութեան ամիս է: Օգը տակաւ կը մեղմանայ և կեանքը կարծես կը վերածնի. բայց, գիշերներու ցուրտը տակաւին կը մնայնէ գիւղացին և օգոյ երբեմնակի փափկութիւնը կրնայ միա-սարեր ըլլալ անդոյշ երկրագործին հա-մար: Կենդանեաց կերերը ատուածն մը ևս աւելցնել հարկ է, որովհետեւ անոնց աշխատութիւններն ալ կ'սկսին շատնալ: Յղի կենդանիները պէտք չէ շատ աշխատ-ցնել: Պարարտանալու քաշուող կովե-րուն՝ մանրած քարիկ (Եւրմա) խաշած կերցնելու և ոչխարաց կերերուն ալ խառնելու է: Փետրուարը ոչխարներու պարարտանալուն ալ շատ նպաստաւոր է:

Բանջարեղիմաց պարսէզ. — Հոյր պատ-րաստելու և բարեբեր ընելու համար ինչ որ հարկաւոր էր, գրեցինք Յունուարի մէջ. նայն աշխատութիւնը պէտք չէ զլա-նալ այս ամսոյ համար ալ: Օգոյ բարե-խառնութեան սպասելու է և յարմար ժա-մանակ գոնուածին պէս, աշխատելու է ընդ յառաջըրբերու: Սպաննախի, կորմիր բողիկ, պրասի, հաղարի հունտերը կրնան ցանուիլ պարտիկին հարաւային հողմի

(JOSON) կողմը: Հունար ցանուած տեղերը՝ մինչեւ որ կանանչը դուրս գայ՝ պէտք է չոր խոտով կամ տերեւով ծածկուին. և, երբ կանանչն սկսի երևիլ, այդ խոտերն ու տերեւներն կրնան մէկդի առնուիլ: Փարթէր անուն նշանաւոր հողագործին համանուն կարօտը և կաղամբը, ինչպէս նաև հորանտական կաղամբը կրնան տընկուիլ պատասպարեալ տեղեր. եթէ պարտիկին գիրքը անյարմար է և չունի բոտ բուսականի տաք տեղ, լաւ կը լինի եթէ ցանումը յետագոյի մինչեւ ամառը վերջերը: Փետրուարի մէջ կարելի է հասցընել սա բանջարեղէններն. որուն (երկրորդ անգամ ցանուող տեսակէն), ճիւնսպիտակ ընդաւոր կաղամբ (խաւսպահար), վայրի ճանճուկ (խաւսպահար), լուրիա, բակլայ, սոխ, դուրի (սպորինա), դարի, խաշխաշ, վարակ, բանջար, սամիթ (բէգլիկ) և կոտեմ (բէրէ օրթ):

Պարզ պարտէզ. — Ստեպ ստեպ այցելելու է ծառերն ու տունիկերը, չորցած ճիւղերն ու փոստած փայտերն մէկդի առնելու համար: Փետրուարը նոր ծառատունկեր տնկելու յարմարագոյն ժամանակն է. եթէ օգերը լաւ են, կրնան տնկուիլ սօսին, շագանակենին, գեղձին, ծիրանին, սալորենին, կեռասենին, բալենին, ընկուզենին, երակենին, նոսենին, սերկեւիկին և ասոնց նման սերի ծառատունկեր: Կրնան տնկուիլ նաև ճամբկերներու և պարտիկին բոլորտիքի ծառերն: Պարզ պարտէզն ամէն ժամանակէ աւելի այս ամսուն է որ հողագործին անմիջական խնամոյ կը կարտի. արդ, պարտիկականին կը մնայ փոխանակ ապագային զգլաւ՝ այժմէն ընել ինչ որ կարելւոյն է: Ծիրանին, սալորենին, կեռասենին, խնձորենին, հաղարջենին (Ֆրէնկ իւզլուսի) կրնան յօտուիլ. եթէ օգերը ներեն, այդ իններն ալ այս ամսոյ մէջ կրնան յօտուիլ: Գեղձի և ծիրանի պտուկները երևիլ սկսելուն պէս, պէտք է յօտել անոնց գագաթն, և արմատներն աղբով ծածկել:

Մաղկանց պարտէզ. — Ամսոյն 15 էն ըսկըտեալ մինչև վերջը կրնան ցանուիլ թաւրընջակի (գաւթիճի չիչէլի), յամպարարոյրի (ամպէր պոյ), աստղաձեւ կանկենիի (բրբր Եսնի), լատինական ծաղկի (գանգաւա), աւույտի (Եսնա), հէղաւէնի և նարկիսի հունտերը: Ամսոյն վերջերը կրնան տնկուիլ նաև մեխակ (գաւթիճի), կրեաական և ուրիշ տեսակ կակաչներու սոխեր, ամբուլ (սիւմպիւլ) և ուրիշ ծաղկիներ, զորս պէտք է պատասպարել սառայցէ եւ խոնաւութենէ: Փետրուարի մէջ երբեմն կը ծաղկին նաև մանուշակն, գարնածաղիկն, բրբուսն (սաֆրան), անտառի դափնին, վարդ-քարկոտրուկն (saxifrage) և դեղին շահպարակն (Եսնապոյ): Վարդի թըփերը կրնան յօտուիլ:

Յ. Մ. ԱԶԵԱՌԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Թիֆլիսի Նոբ-Դաւ լրագրոյն մէջ կը կարգաւ հետեւեալները.

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՏԵՐԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ ՀԱՆՆ.

գանակութեան ձեռնարուկեր է, Մօակի խմբագիր հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունւոյ յիշատակին՝ լուտերականաց գալոցի մէջ որդեգիր մը պահելու նպատակով: «Չէ կարելի չդուիլ բողոքական հասարակութեան երաստագիտական զգացմանը: Աստուած տար որ մի հոգեւորականները գոնէ բողոքականների բարի օրինակին հետեւէին և իրենց եկեղեցւոյ համար աշխատողներին չմոռնային:»

ՍՈՒՉԱՒԱՅԻ (Աւստրիա) Հայոց միակ քահանայն, Տէր Ղեւոնդ Փոփովիչ, վախճանեալ է: «Կեանքնից կտրուած այդ գաղթականութիւնը, եթէ արժանաւոր և արթուն հովիւ չունենայ, գաւէլ կը կորչի այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով որ կորել են այն Հայ գաղթականութիւնները, որոնք ազգային եկեղեցւոյ հեռացել և օտար գաւանդութիւններին գիրկն են ընկել:»

ԲԵՐԲՈՒՄԻՐԿԷՆ այս օրերս Թիֆլիս ուղեւորուել է մասնագէտ Հայ երաժիշտ Պ. Մակար Երմալեանց, «որ իւր կազմած և ներդաշնակած Ս. Պատարագի աւարտողութիւնը յանձնել էր Պետերբուրգի դեղարուեստական և կայսերական կանցլարի ժողովին՝ քննելու համար: Երկու ժողովներն եւս հաւանութիւն են յայտնել Պ. Երմալեանին որ նա Պատարագի ամբողջ արարողութիւնը կարելոյն չափ խնամով է ձայնագրել, անխորհրդապահանքով Հայկական հարազատ եղանակները: Պ. Երմալեանց իւր աշխատութեան, նույնների մարքութեան և փորագրութեան վրայ հսկողութիւնը յանձնել է Արթ. Ղաղարոս քահանայ Յովսէփեանին:»

ԲԱԳՈՒԻ Մարգարեական ընկերութիւնը որոշել է տարեկան 300 ռուբլի նպաստ տալ Ախալքալաք գիւղի օրիորդաց դպրոցին:

ՖՈՒՇՅԱՆԷՆ Մանուէլ էֆ. Միրախորեան մեզ կը գրէ և կը խնդրէ հրատարակել որ ֆանչու քաղաքը բնակող հանգուցեալ Սիմէոն աղա Պողոսեանին յուղարկուողութեան հանդիսի պահուն գամբանական խօսողը ոչ թէ հոգաբարձուներէն մին էր, ինչպէս հրատարակած էինք, այլ Միրախորեան էֆ. ինքն իսկ էր, որ նոյն գամբանական խօսած էր ի դիմաց Հոգաբարձութեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ձարին մէկ հրովարտողը կը հրամայէ համալսարանական Տորաթ քաղաքն՝ Երեւել և Տաւադուրի գերմանական քաղաքն Տփլիսը անուանել այսուհետեւ:

Անգղիոյ նախարարապետ Երեսփ. ժողովոյ մատոյց իւլանայի մասին ծրագիր մը, որուն համեմատ ի Տպլին օրէնագիր մարմին մը պիտի հաստատուի: Բողոքեալ 48 անգամով օրէնագիր խորհուրդէ մը եւ 103 անգամով օրէնագիր ժողովէ մը, որը պիտի ընտրուին վեց տարւոյ համար, Փոխարքայն վեց տարւոյ համար պիտի անուանի, լիազոր գործադիր իշխանութիւն պիտի ունենայ և պաշտօնանկ պիտի կրնայ լինիլ թագուհւոյն կողմանէ: Դատաւորը անփոփոխելի են և կ'անուանին թագուհւոյն կողմանէ: Լոնտոնի խորհրդարանին մէջ 80 իրանտացի երեսփոխանք միայն պիտի գտնը-

ւին, բայց անխորհրդաւոր խնդրոյ վրայ բուէ չպիտի կրնան տալ: Բայր-կղզին ըստ առաջնոյն պիտի մասնակցի Տէրութեան հանրային ծախուց:

Ի Հոլով, երեսփոխան Պ. տի Մէրսլի, որ Պանքա Ռոմանայի ձախողութեան առթիւ ձերբակալուած էր երբեւ կաշտակեր, մեռաւ բանտին մէջ:

Եւաթլա վերաքննիչ տոնանն ու այժմ վանք ըրեր է Պ. Ֆէրախեան որ Լէսէր-սի հաղորդել անոր դէմ արձակեալ վճիռն, որով այս վճիռն գործադրութիւնն ալ կը յետաձգուի:

Իսլամսա կղզւոյն բնակիչը կը պատառատին խմբովն գաղթել Բանատայի հիւսիսային արեւմտեան նահանգն:

Ֆուսիսական կառավարութիւնը 6,230,000 ֆր. խնդրեց խորհրդարանէն՝ Տահմէր գրաւման ծախուց փոխարէն:

Ձանկիպարի վեհապետը վախճանեցաւ: Համատ - պէն - Թահօրի յաջորդեց:

Ի Փարիզ Բանամայի կաշտակերութեան դատն սկսաւ: Առաջին նիստը նուիրուեցաւ Պ. Շարլ որ Լէսէր-սի հարցաքննութեան, որ ջանաց բացատրել թէ դանազան անձանց դրամ տալով ինք պարգաւէս տեղի առած էր Պ. Պ. Պահայի, Բէլմանսոյի, Ֆրէսիւնի և Ֆրէքէյի տարածանք: Արդէն ինք կը կարծէր թէ այսպէս ընելով Բանամայի գործին յաջողութեան նպատակը կը լինէր:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբախտիւն. — Միլբլէյ վարժարանի նախկին ընդհանուարանէն Մէհմէտ Պէշէկ Էֆէնտի Պրուսայի նահանգին նորահաստատ Բաղարքէյ գաւառակին գայմագամ, Մէնթէշէի նախնական դատարանի ընդհանուր դատախազի օգնական իմալ իմալ Էֆէնտի՝ Մաղնիսայի նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական, Մաղնիսայի նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական Օսման Սաիպ Էֆէնտի՝ Մէնթէշէի նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական տնտեսեցան:

Ասիական. — Պետական Խորհրդոյ անդամներէն Վահմէ Եֆ. Սէֆէրեանի պալատի ատարձան, Հալէպի ու Ստամբուլի հեռագրական ու թղթատարական ընդհանուր տնօրէն Պէտրի Էֆէնտի՝ Իւլայի Բ. տնօրէնան շնորհուեցաւ:

Պաշտօնական. — Բ. զորաբաժնին շինութեան ճիւղին չուխա մատակարարող ժիւլէֆէնտի, ոսկեթել հիւսուածքներ մատակարարող Օնիկի Էֆէնտի, և վաճառական Շէրպէթեան Յակոբ Էֆէնտի Դ. կարգի Մէհմէտի պատուանշան շնորհուեցաւ:

Ազատարի չքաղաքները ծառանդական ընել հրամայած է Վեհ. Սուլթանը, մարդ ազատելու գործը քաջալերելու համար:

Քաւանքիւնայ եւ բժշկական այցելութիւն բոլորովն վերցած են Դանուբին, Սեֆէն, Ազախու ծովն (Իրաց առեալ Էսքի և Թայլանի միջեւ գտնուած ծովեղերք), Մարտիկայն և Աւստրոյ, Գարատաղի՝ Ագրիականի ծովեղերէն:

Թուրքիոյ մէկ նաւահանգստէ միւր ծովու ճամբով փոխադրուող տեղական ցորենին և ալիւրին մաքսատուրքը շնորհուաւ:

Նիկովիդիոյ ընդհանուր դատախազի օգնական Սալիմ պէյ և Տէֆթէրը Պալանի պաշտօնեայ Հիւսէյն Քեաղիմ Էֆէնտի որը կէյվէ գնացած էին քննելու համար տեղւոյն գայմագամ Պէշէկ պէյի դէմ եղած բողոքները, իրենց պաշտօնն աւարտելով Նիկովիդիա դարձեր են:

Արաբկիքի քաղաքային բժիշկ ընտրուել է Տաքի Միքայէլ Էֆ. Յակոբեան:

— Այսօրի նախագին մեծագույն տնտեսութեի տարբեր, որ անցեալ տարին 1.525.000 զրուշի անուրդի գրուած և ոչ ոք յանձն առած էր, այս տարին ուղղակի գանձուելով՝ 2.200.000 զրուշ գոյացած է:

— Խորհրդարանի վերադարձութիւնն որոշած է որ նամակատանց յանձնուած ապահովագրեալ աւանդներն երբ կորսուին՝ նամակատան յանձնուելու թուականէն ըսկըսեալ քառասուն և հինգ օր պայմանաժամու հատուցուի և չափազանցեալներուն համար ալ այդ պայմանաժամ իննսուն և մէկ օր ըլլայ: Յարգ այդ պայմանաժամ առաջնոց համար 91 օր էր և վերջիններուն համար ալ վեց ամիս: Այս որոշում մատուցուած է Բ. Դրան:

— Գոստական նախարարութիւնը հրահանգ ուղղելով ամէն կողմ, ծանուցած է թէ Հուգուգի դատարանաց կողմանէ բացակայ եղող մէկ կողմին համար կարգուած փոխանորդք (վէֆիլը մուսախխար) վկայական ունեցող փաստաթղթեր լինին:

Նոյն նախարարութիւնը տեղեկանալով որ գաւառներու առեւտրական դատարանաց մէջ երբեմն իրացողութեան տեսնուած դատերու պահուն՝ դատարանին բարապետը պատարանին կողմանէ փոխանորդք կը կարգուին (վէֆիլը մուսախխար), հրահանգ ուղղած է ամէն կողմ որ յետ այսորիկ բարապետք փոխանորդք չկարգուին:

— Մաղիսախի մէջ անցեալ հինգշաբթի օր սաստիկ փոթորիկ մը ծագելով՝ տուներու առնիքներու վնասեր, կղմնորները կորստեր և հարկւրաւոր տարուան ծաւեր արմատախիլ ըրեր է:

— Սեբաստիոյ Գարաճա ագարակը բնակող Արթին և Թորոս անուն անձինք անվաշել լեզու մը գործածած և իրենց այս արարքն յետ քննութեան հաստատուած լինելով, բերդարգելութեան դատաւարտուեր են:

— Գայմագալի, Ներքին գործոց նախարարութեան հրամանով, անձամբ պիտի երթան և տեղեկագիր պիտի պատրաստեն գաւառներու մէջ պատահած ոճիրներու համար:

— Վեհ. Սուրբանի ծննդեան տարեգործին տնթիւ կիւրակէ օր տեղի ունեցան երկրագործական Դրամատան նորակառոյց շէնքին և եջնի-ճամբի նորակառոյց նամակատան բացման հազէսները:

— Տրապիզոնէն ի Բարերդ րեւ փոխադրող Սիրամիսեցի և Բարերդցի հինգ ջարեպաններու վրայ լերան բարձունքէն ձիւնուկոյտ մը գլորելով, հինգն ալ մեռեր են:

— Տրապիզոնի նաւաւորներուն ու ձրկնորաներուն բաշխուելու համար կայս. անձնական գանձէն 100 սոկի շնորհուած ու զրկուած է, վրան գի միատուած էին հրնտախտի պատճառաւ հաստատուել քարանթիկոյի չզմայլն:

— Հրանանկ ուղղուած է ամէն կողմ, որպէս զի դատարանք ու չաղրութիւնքն են տպագրութեւ համար իրաւունքն այն անձանց, որք փախտառներէն վնասուած են:

— Ամապրոսակ պիտի յատկացուի իրենց պաշտօնավարութեան պահուն հնաոխտէ մեռնող պաշտօնեայներուն բնականաց:

— Ղալարիոյ Պարսոյի վարչութեան անդամներէն Յ. Մաղաւելեան, Ա. Յարա, Յ. Զիւրի և Վլասթարի Լիֆնաթը հրաժարած լինելով, անոնց տեղ ընտրուեցան Գրը-

լճեան Գէորգ, Չէչեան Կարապետ, Մ. Նախում և Ֆէրտինանտ Թալասո Լիֆնաթք:

— Գոսեայի Իլիին գաւառակին մէջ ութ ժամ անընդհատ անձրեւ տեղալով, գիւղաքաղաքին մօտէն անցնող գետակն յորդեր և 1500 արտավարի չափ արտեր ուղղեր է:

— Հնարչի արտօնագիր առած է 15 տարւոյ համար՝ Միլըր Լիֆնաթի, որ սունկէ տուփեր շինած է լուցկիի և ասեղի համար, ինչպէս նաեւ աղի աման և խահուէի գաւաթներ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԵՍ

Կ ի Սամաթիա, Հայ Կաթողիկոս Ս. Մեսրոպեան վարժարանի սրահին մէջ նուագահանգէս մը տեղ՝ պիտի ունենայ՝ չորեքշաբթի գիշեր ժամը ըստ թրքաց ջին, ի նպատակ նոյն վարժարանին:

ՆՇԱՆԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ

Լրագրոյ արտօնատէր Անտոն Լիֆնաթի հօրեղոր դուստր Օրիորդ Սօֆի Սաքայանի նշանախօսութիւնը շաբթուս տեղի ունեցաւ Անդրանիկ Լիֆ. Բէհլիվանեանի հետ:

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԵՐԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ

«ԱՂԱՄ»

Ճիշդ լուծեց միայն Պ. Կարապետ ճամճեան:

6ՐԴ ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Կոյս, քու ծոցք եմ ամփոփուած, թէ և հրեշտակն ալ զիս չունի: Թէպէտ ծաղկանց հօտին մէջ կամ, սակայն ծաղիկն ալ զիս չունի, գուրկ եմ ինձմէ հայր և մայր, մինչ չիք որդի առանց ինձի: Վերջապէս, այո՛, կամ ո՛չ, կարօտ եմ ինձ ըսեմ քեզի:

Յ. Մ. ԱԶՆԱԲԱՐԱՆ

Առաջին անգամ ճիշդ լուծողը, եթէ ճաղիկի բաժանորդ է, նուէր պիտի ստանայ մէկ Ձկնորսից աղջիկը:

Կ Ի Օ Թ Է

Վ Ե Ր Թ Է Ր

Թարգմանեց Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Գերմանացի հանճարեղ հեղինակ Կլօթիկ սոյն հանրածանօթ գործին Հայերէն թարգմանութիւնն՝ Պիլգելեան տպարանին կողմանէ՝ այս անգամ երկրորդ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած է՝ պատկերազարդ:

Կ'արժէ կարդալ և իրազէկ լինիլ սոյն հրաշակերտ վէպին ողբոյն և ուղղութեան: Գին 7 զուրուշ:

ՉԿՆՈՐՍԻՆ ԱՂԶԻԿԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳԻՄԱՐԱՆԱՆ

Մամուլը պարտաւոր է մատնանիլ ընել այն բարոյալից զրուածներն, որք կարող են

ընթերցողին բարոյականը կազմել և միտքը կրթել: Ամեն պարկեշտ անհատ հոգ ունենալու է միմիայն այդ կարգի գրուածներ մտցնելու ընտանեկան յարկերու տակ:

Սոյն յատկութիւնն ունեցող վէպերէն է Ձկնորսի աղջիկն որ իւր համեստ վերնագրով կը պարունակէ ամեն դասու օրիորդաց վերաբերեալ պարզասիրութեան, աշխատասիրութեան և բնականեկան Սուրբ սիրոյ դասեր:

Կը ծախուի «ԾԱՂԻԿ» խմբագրատունը: Գին 5 զուրուշ:

ԱԶԴ ՄԱՂՆԻՍԱՅԵՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Յանձնակատարութեան սենեակ մը բացուած լինելով, սերտ յարաբերութեան մէջ ենք մեր չըջակայ գրեթէ բոլոր գաւառացի հետ: Ուստի կը հրաւիրենք ամեն հրատարակիչներն՝ իրենց գործոց սպառման գիւրութեան համար՝ հաճին անոնցմէ մէկ մէկ օրինակ իրր նմոյշ զրկել մեզ: Դրկուելիք գիրքերը պէտք է լինին կրօնական, գիտական, ուսումնական, գրական և դասական: Դատականը պէտք է որ վաւերացեալ լինին Ուսումնական Խորհուրդէն: Խմբագրաց գիւրութեան համար գործակալութիւն կ'ստանանք պղտիկ փոխարժէքով մը:

Մեր հասցէն է ՄԿՐՏԻՉ Ս. ԵՐԿԱՆԵԱՆ, Մաղնիսա, Աղիզիէ չարշու:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Վ. Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՍՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՄԱՍՆ Ս.

Ծնողք եւ զաւակունց

Ծաղիկի ուղղախօս և համակրելի աշխատակցին սոյն երկասիրութիւն՝ ընտանեկան ամեն չըջանակներու մէջ օգտակարապէս կրնայ կարգացուիլ:

Կեդրոնատեղին է Վ. Գ. Զարդարեան գրատուն թղթալաճառատունն, Պօլիս Սուլթան Համամ փողոց թիւ 12: Կը վաճառուի ամէն գրաւաճառաց քով: Գին 50 փարա:

Ա. Բ. Լ. Գ. Գ. Բ. Մ. Ո. Յ.

Օրմ. լերան 100 զրշ. էն

Մէճիտէյէ	107 35	Վեցնոց	101
Քառուրդ մէճիտ	107 5	Բուսիկ քու	90 12
Մանր մէճիտ	103 5	Նաբոյէտն	88
Մէթալիք	96 30	Գրեմից	51 15
Հինգնոց	101	Անգղ. լերա	110 14

Մանեթ թղթալաճ 8 61

Գոնալիտէ	24 23	Բուս. երկ.	91
Թահվիլ. Օրմ.	83	Թատիլիք	19 10

ԱՐՏՈՆԱՏԻՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆՄԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Էսկի-Ջապիէ փողոց, թիւ 61